

УДК 781.63

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/88-1-16>

Артем ДМИТРИЧЕНКОВ,

orcid.org/0000-0002-2034-9467

аспірант, викладач класу труби кафедри музичного мистецтва естради та джазу

Харківського національного університету мистецтв імені І.П. Котляревського

(Харків, Україна) arti.trumpet@gmail.com

ДЖАЗОВА ТВОРЧІСТЬ АРТУРО САНДОВАЛЯ В ХХ–ХХІ СТОЛІТТЯХ

Стаття пропонує хронологічно-тематичний огляд джазового доробку Артуро Сандовалю від кінця 1960-х років до сьогодення. У центрі уваги – процес формування його музичного стилю під впливом афро-кубинської традиції, класичної трубної школи та американського бібопу. Детально висвітлено три визначальні виміри стилю митця: феноменальна техніка та екстремальний діапазон труби; інтеграція афро-кубинських ритмів, латиноамериканської мелодики й джазової гармонії; жанрова різноплановість, що охоплює бібоп, свінг, латин-джаз, ф'южн, баладу та елементи класики. Проаналізовано ключові етапи творчості. У 1970-х – початку 1980-х років, у складі колективу «Irakere», Сандоваль брав участь у сміливих експериментах зі змішання джазу, року та традиційної кубинської музики, що заклали підвалини сучасного латин-джазу. Період сольної кар'єри 1981–1999 рр. відзначений альбомами «Flight to Freedom», «I Remember Clifford», «Danzón», які засвідчили його здатність поєднувати технічний бібоп і запальний латиноамериканський колорит, а також активною співпрацею з Дізі Гіллеспі, Мішелем Леграном й провідними поп-виконавцями. У ХХІ ст. митець зберіг виконавську форму та розширив арсенал: симфонічний «Concerto for Trumpet and Orchestra», альбоми «Rumba Palace», «Dear Diz i Ultimate Duets» демонструють його прагнення до синтезу джазу з класикою й популярною музикою. Значна увага приділена концертній діяльності, що підтверджує універсальність Сандовалю як трубача, піаніста, вокаліста та бandleдера, та його педагогічній роботі – майстер-класи, професорство у Флоридському міжнародному університеті, заснування власного джаз-клубу. Узагальнення підкреслює внесок Сандовалю у популяризацію латин-джазу, піднесення технічного рівня джазової труби та розвиток міжжанрових практик, що закріпило за ним статус живої легенди світового джазу.

Ключові слова: джаз, джазова творчість, Артуро Сандоваль, музичний стиль, концертна діяльність, педагогічна діяльність.

Artem DMYTRYCHENKOV,

orcid.org/0000-0002-2034-9467

Postgraduate student, Teacher of the Tube Class of the Department of Musical Arts of the Stage and Jazz

Kharkiv National University of Arts named after I.P. Kotlyarevsky

(Kharkiv, Ukraine) arti.trumpet@gmail.com

ARTURO SANDOVAL'S JAZZ CREATIVITY IN THE 20TH AND 21ST CENTURIES

The article offers a chronological and thematic overview of Arturo Sandoval's jazz work from the late 1960s to the present. The focus is on the process of forming his musical style under the influence of the Afro-Cuban tradition, the classical trumpet school and American bebop. Three defining dimensions of the artist's style are highlighted in detail: phenomenal technique and extreme trumpet range; integration of Afro-Cuban rhythms, Latin American melody and jazz harmony; genre diversity, covering bebop, swing, Latin jazz, fusion, ballad and elements of classical music. The key stages of his work are analyzed. In the 1970s and early 1980s, as part of the Irakere group, Sandoval participated in bold experiments in mixing jazz, rock and traditional Cuban music, which laid the foundations of modern Latin jazz. The period of his solo career from 1981 to 1999 was marked by the albums "Flight to Freedom", "I Remember Clifford", "Danzón", which demonstrated his ability to combine technical bebop and fiery Latin American flavor, as well as active collaboration with Dizzy Gillespie, Michel Legrand and leading pop artists. In the 21st century, the artist has preserved his performing form and expanded his arsenal: the symphonic "Concerto for Trumpet and Orchestra", the albums "Rumba Palace", "Dear Diz and Ultimate Duets" demonstrate his desire to synthesize jazz with classical and popular music. Considerable attention is paid to Sandoval's concert activities, which confirm Sandoval's versatility as a trumpeter, pianist, vocalist and bandleader, and to his pedagogical work - master classes, professorship at Florida International University, founding his own jazz club. The summary emphasizes Sandoval's contribution to the popularization of Latin jazz, raising the technical level of jazz trumpet and developing cross-genre practices, which secured for him the status of a living legend of world jazz.

Key words: jazz, jazz creativity, Arturo Sandoval, musical style, concert activities, pedagogical activities.

Постановка проблеми. Попри численні публікації, присвячені латин-джазу та афро-кубинській традиції, у сучасному музикознавстві відсутнє цілісне дослідження, що системно розглядає джазову творчість Артуро Сандовалья крізь призму еволюції його стилю протягом двох століть. Існуючі роботи здебільшого фрагментарно висвітлюють ранній період або окремі альбоми, залишаючи поза увагою пізні симфонічні й крос-жанрові експерименти митця. Актуальність проблеми посилюється домінуванням біографічного підходу у популярній літературі, що не дає повної картини художніх інновацій Сандовалья.

Аналіз досліджень. Різні аспекти латин-джазу розглядали Д. Гарсія, Р. Мур, Н. Сублет, Д. Ороско; український дискурс представлено працями Т. Антоненко, М. Буларя, О. Пелип'юк, Л. Капалдо. Проте ґрунтовний аналіз стилістичної еволюції Сандовалья у ретроспективі XX–XXI століть відсутній.

Мета статті – визначити особливості джазової творчості Артуро Сандовалья в XX–XXI століттях.

Виклад основного матеріалу. Артуро Сандоваль – один з найвидатніших джазових музикантів сучасності, чия творча діяльність охоплює другу половину XX століття та початок XXI століття. Він відомий передусім як віртуозний джазовий трубаач, але також проявив себе як піаніст, композитор, аранжувальник і педагог. Сандоваль – уроженець Куби, який на початку кар'єри заснував легендарний афро-кубинський джазовий гурт «Irakere» (1973 рік) разом із Чучо Вальдесом та Пакіто Д'Ріверою. Його становлення відбулося під впливом майстрів бібопу та латинського джазу – особливо наставником для нього став Дізі Гіллеспі. За більш ніж п'ять десятиліть творчої діяльності Сандоваль трансформувався у хранителя джазової труби, здобувши світове визнання та численні нагороди, зокрема 10 премій Grammy, 6 премій Billboard, премію Emmy, а також вищі відзнаки на кшталт Presidential Medal of Freedom (Медаль Свободи США) (Tawney).

У 2023 році Латиноамериканська академія звукозапису відзначила його премією Latin Grammy Lifetime Achievement Award за внесок у музику. Враховуючи масштаб впливу Сандовалья, актуальним є науковий аналіз його музичного стилю та творчого внеску в джазову музику кінця XX – початку XXI століття.

Музичний стиль Артуро Сандовалья сформувався під впливом як афро-кубинської музичної традиції, так і класичного навчання та американського бібоп-джазу. Ще в підлітковому віці Сандоваль почав професійно займатися музикою –

навчався класичній трубі у Національній школі мистецтв в Гавані (1960-ті роки). Класична підготовка забезпечила йому ґрунтовну технічну базу та контроль над інструментом.

Почавши навчання гри на класичній трубі у віці дванадцяти років, він швидко захопився джазом і заворожував слухачів своєю віртуозністю, технічною досконалістю та здатністю виконувати надзвичайно високі ноти. Володіння трубою та флюгельгорном, а також вражаючий діапазон, техніка й експресивна манера виконання зробили його справжнім майстром своєї справи (Arturo Sandoval...).

Віртуозна техніка – одна з найпомітніших рис стилю Сандовалья. Критики і колеги відзначають його виняткові технічні здібності, віртуозність та глибоку музикальність. Він володіє надзвичайно широким діапазоном звучання труби – від надзвичайно високих нот до напрочуд низьких, майже тромбових тонів. На концертах Сандоваль демонструє ці фірмові технічні «фішки», виконуючи пасажі у захмарно високому регістрі, а наступної миті – граючи настільки низько й густо, що звук нагадує тромбон. При цьому його тон залишається контрольованим та виразним по всьому діапазону. Очевидці відзначають, що навіть у поважному віці майстер може одним соло на трубі показати все, на що здатен, даруючи слухачам вишукану традиційну фразеологію старої школи джазу, збагачену блискучими технічними ефектами (Вячек, 2016: 45).

Сандоваль належить до категорії трубаачів-віртуозів, що вміють виконувати найскладніші технічні пасажі легко та ефектно завдяки феноменальній гнучкості, швидкості та контролю дихання. Його майстерність настільки висока, що колеги-трубаачі називають її «феноменальною й заворожуючою» (Donahue). Водночас віртуозність для Сандовалья не самоціль – вона завжди підпорядкована музичній виразності та емоційному наповненню імпровізації.

Другий ключовий компонент стилю Сандовалья – синтез джазу з латинською музикою. Він по праву вважається одним із новаторів та піонерів латинського джазу, адже з початку своєї кар'єри поєднував афро-кубинські ритми, латиноамериканські мелодії та гармонію бібоп-джазу у єдине ціле. Вже в складі гурту «Irakere» Сандоваль брав участь у сміливих експериментах із синтезу жанрів: музика гурту вибухово змішувала джазові імпровізації, елементи року, академічної музики та традиційні кубинські танцювальні ритми (румба, гуагуанко тощо). Цей стиль «Irakere» справив потужний вплив на подальший розвиток афро-кубинського джазу (Lloyd).

Залишивши «Irakere» у 1981 році, Сандоваль поніс цю стильову синергію у власну творчість, продовживши виконувати унікальний сплав джазу та афро-кубинської музики вже зі своїм ансамблем. Характерно, що навіть у зрілі роки, коли митець мешкає у США і інтегрований у світовий джазовий мейнстрім, його музика зберігає виразний латиноамериканський колорит – «по-кубинськи жаркий» темперамент виконання відзначають на концертах по всьому світу. Синкоповані ритми сальси та мамбо, танцювальна енергія, яскрава перкусія – все це органічно вплетено у джазові стандарти та авторські композиції Сандовалю. Таким чином, музикант значно збагатив палітру сучасного джазу за рахунок латиноамериканських елементів, популяризувавши латин-джаз на міжнародній сцені (Donahue).

Третьою відмінною ознакою стилю Сандовалю є жанрова різноплановість. Митець ніколи не обмежувався рамками тільки бібопу чи тільки афро-кубинського стилю – навпаки, його творчість вирізняється надзвичайною універсальністю. Авторитетні джерела підкреслюють здатність Сандовалю поєднувати найрізноманітніші стилі – джаз, класичну музику, латину, а за потреби – елементи року чи поп-музики. Це надає його музиці особливої привабливості для широкої аудиторії. На концертах маестро може в межах одного сету виконати як стрімкий бібоп у дусі Чарлі Паркера, так і ліричну баладу або навіть номер у стилі свінгуючого рок-н-ролу 1970-х. Свідченням такого стилістичного діапазону є, зокрема, виступ Сандовалю на фестивалі «Alfa Jazz Fest 2016» у Львові, програма варіювалася «від бі-бопу Чарлі Паркера, кубинських мотивів Buena Vista Social Club, ф'южн-джазу à la Weather Report до запального рок-н-ролу» (Вячек, 2016: 46). Причому сам Сандоваль під час концерту змінював не лише стилі, а й інструменти – окрім труби, він продемонстрував майстерну гру на фортепіано, перкусії та навіть вокал джазового рівня (оглядачі порівнювали його спів зі співом Курта Елінга).

Така багатогранність підтверджує рідкісний статус музиканта, універсального майстра, для якого не існує жанрових кордонів. Сандоваль однаково переконливий у швидких імпровізаційних бігах, у пристрасній латинській танцювальній композиції, у свінговому стандарті й у камерній баладі з оркестром. Цю багатостильність відзначають й критики, вказуючи що Сандоваль «з легкістю рухається між різними жанрами та стилями» – саме за це він отримав кілька своїх премій Греммі та Еммі. Музикант досяг рівня, коли його ім'я асоціюється з «одним із найшано-

ваніших і найуніверсальніших музикантів сучасності».

Отже, сформований музичний стиль Артуро Сандовалю можна охарактеризувати трьома головними рисами, такими як віртуозна техніка труби, синтез джазу з афро-кубинськими та латинськими елементами і жанрова різноплановість. Усі ці компоненти вже проявилися на ранніх етапах його кар'єри і пізніше лише посилювались. Розглянемо детальніше, як вони втілювалися у творчому доробку музиканта в різні періоди – у другій половині XX століття та в XXI столітті.

Далі виділені основні етапи в творчості Артуро Сандовалю.

Період 1970-х – 1980-х років став для А. Сандовалю часом стрімкого злету та міжнародного визнання. В цей час він заявив про себе як новатор афро-кубинського джазу та один з провідних трубачів покоління. Після демобілізації з армії у 1970-х Сандоваль разом з одностудійцями заснував гурт «Irakere» (Гавана, 1973 рік). Цей колектив став справжнім феноменом, «Irakere» вперше настільки успішно інтегрували кубинські народні ритми, джазову імпровізацію, елементи року та академічної музики. Альбом «Irakere» (1979 року) отримав премію Grammy як кращий латинський запис – таким чином, внесок Сандовалю і колег був відзначений і на міжнародному рівні. У складі «Irakere» Сандоваль не лише грав на трубі, але й був одним з основних солістів-імпровізаторів, формуючи обличчя гурту (Lloyd).

1981 року Сандоваль залишає «Irakere» заради сольної кар'єри. В цей період 1980-х – початку 1990-х він створює власний квартет/квінтет і багато гастролює по Європі та Америці. Програма його гурту будувалася на тому самому «сплаві джазу та латино» – Сандоваль продовжив розвивати знайдений стиль, здобуваючи все ширше визнання. Паралельно він почав долучатися й до академічної сцени, зокрема, відомі його виступи солістом з Лондонським симфонічним оркестром Бі-Бі-Сі та Ленінградським симфонічним оркестром у 1980-х роках. Таким чином, уже на цьому етапі проявилася двоїсте амплуа музиканта – як джазового імпровізатора і як виконавця класичного репертуару для труби. Це нетипово для джазових трубачів того покоління і свідчить про його універсалізм.

У роки життя на Кубі Сандоваль зазнав значного впливу легенд джазу, таких як Чарлі Паркер, Кліффорд Браун і Дізі Гіллеспі, з яким він зустрівся в 1977 році. Гіллеспі швидко став для нього наставником та колегою, граючи разом з Артуро на концертах у Європі та на Кубі, і пізніше, виступаючи в одній із головних ролей у The

United Nations Orchestra. Сандоваль іммігрував з Куби до Америки під час спільного з Гіллеспі туру Іспанією в 1990 році, ставши громадянином США в 1999 році (Артуро Сандоваль).

Він швидко влився в американську джазову сцену та вже в 1991 році вийшов його альбом «Flight to Freedom» (GRP Records) – перший американський реліз, де Сандоваль продемонстрував своє блискуче вміння грати як класичний бібоп (зокрема, присвятив композиції пам'яті Кліффорда Брауна), так і запальні латинські номери. Протягом 1990-х він випустив серію успішних альбомів, що закріпили його репутацію. Серед ключових робіт цього періоду можна виділити «I Remember Clifford» (1992 рік, альбом-триб'ют Кліффорду Брауну), «Danzón (Dance On)» (1993 рік, що отримав премію Греммі), «Arturo Sandoval & The Latin Train» (1995 рік) та інші (Arturo Sandoval).

В цих записах Сандоваль продемонстрував відданість як джазовій традиції (бібоп, свінг), так і власним корінням – афро-кубинські номери з'являються майже на кожному альбомі. Його стиль гри на трубі в цей час характеризувався поєднанням технічної досконалості та «гарячої» емоційності. Критики писали, що Сандоваль ніби об'єднав двох своїх кумирів – «у його фразах відчувається віртуозність Брауна і драйв Гіллеспі» (Tawney).

Помітним явищем стало залучення А. Сандовалю до спільних проєктів з джазовими зірками світового рівня в цей період. Він записувався і виступав з такими виконавцями, як джазова співачка Глорія Естефан, саксофоніст Стен Гетц, труба Вуді Шо, піаніст і композитор Мішель Легран, поп-зірки Пол Анка, Селін Діон та інші. Це засвідчує, наскільки високо цінували майстерність Сандовалю різні музичні середовища – від латинської поп-сцени до чисто джазових кіл. Зокрема, його співпраця з Мішелем Леграном продемонструвала ліричний бік таланту Сандовалю, а дуети з Д. Гіллеспі – глибоке розуміння бібопу і афро-кубинського свінгу в дусі Dizzy.

У другій половині 1990-х Артуро Сандоваль звернувся також до академічної спадщини труби. Він не полишав виступати як класичний трубач (граючи концерти Гуммеля, Моцарта тощо з оркестрами) і в 1999 році записав альбом «Classic Jazz» та започаткував проєкт, який завершився пізніше альбомом «Trumpet Evolution» (2003 рік). В цьому унікальному альбомі Сандоваль віддав шану великим трубачам минулого, записавши композиції, асоційовані з легендами труби (від Луї Армстронга і Бікса Байдербека до Чарлі Шейверса і Чета Бейкера), причому стилізував свою гру під манеру кожного з них. Цей проєкт вимагав над-

звичайної гнучкості та стилістичного чуття і підтвердив статус Сандовалю як одного з найерудованіших і технічно оснащених трубачів у світі. Як відзначала преса, Сандоваль тут виступив одночасно істориком і віртуозом, демонструючи еволюцію джазової труби.

На межі тисячоліть музикант досяг вершини міжнародного визнання. 1998 року він отримав громадянство США, а 2000-го вийшов біографічний фільм «For Love or Country: The Arturo Sandoval Story» (HBO) з Енді Гарсією у головній ролі, який популяризував історію Сандовалю серед широкого загалу. Таким чином, до кінця XX століття Артуро Сандоваль зарекомендував себе як видатний майстер джазової імпровізації, який розширив межі жанру, ввівши до нього багатий афро-кубинський колорит та піднявши технічний рівень володіння трубою на нову висоту. Його творчість цього періоду істотно вплинула на становлення світового латин-джазу і надихнула ціле покоління молодих музикантів по обидва боки океану.

У XXI столітті Артуро Сандоваль не лише зберіг високий рівень виконавської майстерності, але й продовжив активно експериментувати, розширюючи жанрові рамки джазу. Цей період позначений виходом численних альбомів, новими колабораціями, викладацькою діяльністю та визнанням Сандовалю як живої легенди джазу. Якщо у 1980–90-х його стиль уже склався, то в 2000–2010-х роках він демонструє зрілість і багатогранність свого мистецтва.

Однією зі сфер, де Сандоваль особливо проявив себе у 2000-х, є симбіоз джазу з академічною музикою. Продовжуючи лінію «Trumpet Evolution», він записує альбом «The Classical Album» (вийшов 2002 року на лейблі Crescent Moon), де виконав класичні концерти (Гайдн, Моцарт), а також свій власний «Concerto for Trumpet and Orchestra». Цей твір – оригінальний концерт для труби – став підтвердженням композиторського таланту Сандовалю і його глибокого розуміння академічної традиції. Виступи з симфонічними оркестрами світу стали для нього звичними, його класичну майстерність високо оцінювали диригенти й критики. Сандоваль довів, що є унікальним музикантом, котрий однаково успішно виступає на джазовій сцені клубу «Blue Note» і на сцені класичної філармонії.

Водночас у царині джазової імпровізації Сандоваль у XXI столітті продовжив радувати слухачів новими проєктами. Він звернувся до різних відтінків джазу, випустив альбоми з ухилом у латин-джаз («Rumba Palace», 2007 рік), з вокально-інструментальними дуетами із зірками

поп- та латин-сцени («Ultimate Duets», 2018 рік, з участю С. Вандера, А. Гранде, А. Франклін та ін.), з великим биг-бендом та струнними оркестровками («A Time for Love», 2010 рік, де поєднано джазові балади і класичний струнний оркестр). Особливе місце займає його триб'ют-альбом «Dear Diz (Every Day I Think of You)» (2012 рік), присвячений Дізі Гіллеспі – цьому диску було присуджено премію Grammy як найкращому альбому латинського джазу (Tawney).

Таким чином, Сандоваль у XXI ст. не тільки не втратив творчої енергії, а й продовжує отримувати найвищі професійні відзнаки. Його дискографія налічує вже понад 30 альбомів, що є показником невичерпної продуктивності.

Живі виступи А. Сандоваль у 2000–2010-х роках також набули нового виміру. Музикант багато концертує по всьому світу, часто виступаючи як хедлайнер великих джазових фестивалів. На концертах останніх років слухачі відзначають, що маестро дещо змістив акцент з суто трубних соло, через вікові фактори він може менше грати на трубі, натомість більше уваги приділяє фортепіано, вокалу та грі на ударних (The jazz...).

Ще один важливий аспект діяльності Сандоваль у XXI столітті – педагогічна та просвітницька робота. Отримавши статус заслуженого метра, він охоче ділиться знаннями з молодим поколінням музикантів. Артуро Сандоваль веде активну викладацьку діяльність, читаючи лекції в університетах та консерваторіях усього світу, є професором Міжнародного університету у Флориді. Видано кілька посібників з його оригінальними вправами (Arturo Sandoval).

Отже, у XXI столітті Артуро Сандоваль зміцнив свій творчий доробок, показавши невпинний розвиток. Він продовжив інновації – зокрема, розсуваючи межі між джазом і класикою, джазом і поп-музикою. Він зберіг вірність своєму стилю, залишаючись віртуозом і носієм афро-кубинського джазового духу, але водночас проявив гнучкість у пристосуванні до нових контекстів. Його внесок у джаз XXI століття вимірюється не лише новими

записами, а й впливом на культурний ландшафт – як наставник, як символ успіху іммігранта-музиканта, як приклад відданості мистецтву.

Висновки. Артуро Сандоваль посідає особливе місце в історії джазу другої половини XX – початку XXI століття. Сандоваль вийшов за межі традиційного джазу, ставши одним із піонерів латинського джазу. Його інноваційні композиції та виступи поєднують афро-кубинські ритми, латиноамериканські мелодії та джазові гармонії, створюючи унікальний і впізнаваний стиль. Співпраця з видатними виконавцями з різних жанрів – Дізі Гіллеспі, Мішелем Леграном, Тоні Беннеттом, Джошем Гробаном, Алішею Кіз – підкреслює його універсальність й здатність об'єднувати культури через музику.

Проведений аналіз його музичного стилю та творчого шляху дозволяє зробити такі узагальнення. По-перше, Сандоваль збагатив джаз новим стилістичним синтезом, поєднання афро-кубинських ритмів та мелодизмів з американським бібопом і свінгом стало його «візитною картою» та сприяло глобальній популяризації латинського джазу. Він виступив як один із піонерів жанру латин-джаз, проклавши шлях для інших митців цієї ніші. По-друге, технічний і виконавський рівень джазової труби був піднесений ним на небувалу висоту. Сандоваль – віртуоз світового класу, про якого справедливо говорять, що він належить до найбільших трубачів світу завдяки винятковим навичкам, блискучій техніці і глибокій музичальності. Його вміння грати в екстремальних регістрах, швидко і чисто виконувати найскладніші пасажі, а також передавати широке коло емоцій зробили його еталонним майстром для кількох поколінь трубачів. По-третє, багатогранність Сандоваль не має аналогів, він досяг успіху в різних іпостасях – як джазовий імпровізатор, класичний виконавець, композитор, лідер ансамблю, аранжувальник і педагог. Артуро Сандоваль показав приклад музиканта, що ламає жанрові бар'єри, працюючи з оркестрами, поп-зірками, у кіно та на телебаченні, але при цьому зберігає свою художню цілісність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вячек К. Alfa Jazz Fest та виховання почуттів і такту, або Кожній музиці свій час. *Український тиждень*. 2016. № 26. С. 44-47.
2. Arturo Sandoval. *All about jazz* : веб-сайт. URL: <https://www.allaboutjazz.com/musicians/arturo-sandoval/#:~:text=istribute%20to%20trumpet%20legend%20Clifford,Brown> (дата звернення: 22.06.2025).
3. Arturo Sandoval. *Jazz Map* : веб-сайт. URL: <https://www.jazzmap.ru/band/arturo-sandoval-arturo-sandoval.php> (дата звернення: 26.06.2025).
4. Arturo Sandoval. *Last.fm* : веб-сайт. URL: <https://www.last.fm/ru/music/Arturo+Sandoval/+wiki> (дата звернення: 25.06.2025).
5. Arturo Sandoval: A Jazz Legend and Musical Innovator. *Sandoval Enterprises of America* : веб-сайт. URL: <https://arturosandoval.com/artist/> (дата звернення: 23.06.2025).

6. Donahue T. Berklee to Present American Master Award to Arturo Sandoval. *Berklee.edu* : веб-сайт. URL: <https://www.berklee.edu/berklee-now/news/berklee-to-present-american-master-award-to-arturo-sandoval#:~:text=Sandoval%20is%20often%20referred%20to,Symphony%20Orchestra%2C%20among%20many%20others> (дата звернення: 24.06.2025).
7. Lloyd R. Jazz Caliente: Grupo Irakere, Innovators In Cuban Jazz. *KNKX* : веб-сайт. URL: <https://www.knkx.org/jazz-and-blues/2017-04-21/jazz-caliente-grupo-irakere-innovators-in-cuban-jazz> (дата звернення: 26.06.2025).
8. Tawney R. Why Arturo Sandoval Matters. *uDiscoverMusic.com* : веб-сайт. URL: <https://www.udiscovermusic.com/stories/arturo-sandoval-feature/#:~:text=Cuban,by%20President%20Obama%20in%202013> (дата звернення: 21.06.2025).
9. The jazz trumpet virtuoso. *The Kennedy Center* : веб-сайт. URL: <https://www.kennedy-center.org/artists/s/sa-sn/arturo-sandoval/> (дата звернення: 27.06.2025).

REFERENCES

1. Vyachek K. (2016) Alfa Jazz Fest ta vykhovannia pochuttiv i taktu, abo Kozhnii muzytsi svii chas. [Alfa Jazz Fest and the education of feelings and tact, or Every music has its time]. *Ukrainskyi tyzhden. Ukrainian Week*. 26. 44-47. [in Ukrainian].
2. Arturo Sandoval. URL: <https://www.allaboutjazz.com/musicians/arturo-sandoval/#:~:text=histribute%20to%20trumpet%20legend%20Clifford,Brown>.
3. Arturo Sandoval. URL: <https://www.jazzmap.ru/band/arturo-sandoval-arturo-sandoval.php>.
4. Arturo Sandoval. URL: <https://www.last.fm/ru/music/Arturo+Sandoval/+wiki>. [in English].
5. Arturo Sandoval: A Jazz Legend and Musical Innovator. URL: <https://arturosandoval.com/artist/>.
6. Donahue T. Berklee to Present American Master Award to Arturo Sandoval. URL: <https://www.berklee.edu/berklee-now/news/berklee-to-present-american-master-award-to-arturo-sandoval#:~:text=Sandoval%20is%20often%20referred%20to,Symphony%20Orchestra%2C%20among%20many%20others>.
7. Lloyd R. Jazz Caliente: Grupo Irakere, Innovators In Cuban Jazz. URL: <https://www.knkx.org/jazz-and-blues/2017-04-21/jazz-caliente-grupo-irakere-innovators-in-cuban-jazz>.
8. Tawney R. Why Arturo Sandoval Matters. URL: <https://www.udiscovermusic.com/stories/arturo-sandoval-feature/#:~:text=Cuban,by%20President%20Obama%20in%202013>.
9. The jazz trumpet virtuoso. URL: <https://www.kennedy-center.org/artists/s/sa-sn/arturo-sandoval/>.